

יום א' י"ז אדר ב' תשע"ז

באר הגולה 272

הלכות תפלה סימן קח

הזכיר 'יעלה ויבוא' בראשונה והזכיר (יג) בשניה, (כז) צריך לחזור ולהתפלל. *אבל אם לא הזכיר בשמיעה, או הזכיר בראשונה ולא בשניה, אין צריך לחזור (כ"ב), חוץ מזה שכתב 'של ראש-החדש שמים': י לטעם ולא התפלל מנחה בשבת, מתפלל במוצאי-שבת (שמים של חל). מבדיל בראשונה (כח) ואינו מבדיל (יד) בשניה. ואם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשניה, שניה עלתה לו ראשונה (טו) [טו] (כט) לא עלתה לו. (ל) ואם הבדיל בשמיעה *או (לא) לא הבדיל בשמיעה, יצא: לא טעם במנחה של שבת והתפלל שמונה-עשרה ולא הזכיר של שבת, מתפלל (לב) במוצאי-שבת (טז) שמים ואינו מבדיל בשניה, ויתפלל אותה (לג) בתורת נדבה, ואינו צריך לחזור

באר היטב

במהלך ש"א דר"ק. וקנה"ג כס"י חכב כתב דאין חכב לחזור ע"ש נ"כ הפ"ח: (יג) בשניה. גלי דעתה בראשונה היתה לשם תשלומין, כמו בהבדלה דבסעיף שאח"כ. והני דוקא כשהתשלומין בא מחמת תפלה שאינה של ר"ח או איכא למימר כדלקמן פ"ב תבדלה, דכיון דלא הזכיר יעלה ויבוא בראשונה גלי דעתה דצ"ל ראשונה אדעתא דתשלומין, אבל אם היה ר"ח ב' ימים ולא התפלל מנחה ביום ראשון של ר"ח, כשהתפלל בליל שניה של ר"ח שמי תפלות אחת לחובה ואחת לתשלומין, אם לא הזכיר בראשונה והזכיר בשניה פשיטא דא"צ לחזור ולהתפלל, דהכא ליכא למימר פלי דעתה בנדאי טעם: (יד) בשניה. משום דהבדלה לאו דחמי ניהו אלא מענה לשעתא, אין שייך להבדיל ב"פ זא"ו, דאם עשה פעם א' חל למה יעשה שנית חל, משא"כ שבת ור"ח דצריך להזכירם בכל התפלות, מ"א וט"ו דלא כלבש וצ"ח: (טו) לא עלתה לו. דמכאן לה לאקדומי חובת שעתה ברישה, והוא גלה דעתו שהתפלל בראשונה לתשלומין, לכן צריך לחזור ולהתפלל א' לתשלומין בלא הבדלה. ודוקא שעשה במיד, אבל אם שכח מלהבדיל בראשונה יצא, דהרי לא גלה דעתו, כמ"ש בס"ק ג, מ"א. ובכ"ה א"ר הק"מ כמ"ש ואם לא הזכיר יעלה ויבוא בראשונה והזכיר בשניה דצריך לחזור וכו', הני דגלה דעתו שהראשונה היתה לתשלומין, ומסתמא בזה שלא הזכיר הבדלה או יעלה ויבוא בראשונה אמרין דכנה גלה דעתו, אבל אם אמר בפרוש שבשניה נתכונן לשם תשלומין רק ששכח בראשונה הבדלה או ר"ח, אף שהזכיר הבדלה או ר"ח בשניה יצא, וכ"כ ט"ז ופרי"ח ע"ש: (טז) שמים. יש בזה מחלוקת. התוספות בשם ר"י ס"ל

שערי תשובה

[טו] לא עלתה לו, עבה"ט. וכתב ב"י בשם מהר"י פראג' כתי' בתשובה, מי שהיה צריך לתשלומין כמ"ש והתפלל שמים ולא הבדיל בשניהם וטעם קדם שהבדיל על הכוס. דכ"ל צריך לחזור ולהתפלל, עלתה לו תפלת התשלומין בין דבשעה שהתפלל התשלומין שפיר היה פטור מחובת שעתא שהרי היה כוס לפניו, רק ע"י ששם נחתב ע"ש. וכתב בב"י דאף לסברת מהר"ש שהביא הפרי"ח דאם טעה בראשונה ביום ראשון של ר"ח, כשהתפלל בליל שניה של ר"ח שמי תפלות אחת לחובה ואחת לתשלומין, אם לא הזכיר בראשונה והזכיר בשניה פשיטא דא"צ לחזור ולהתפלל, דהכא ליכא למימר פלי דעתה בנדאי טעם: (יד) בשניה. משום דהבדלה לאו דחמי ניהו אלא מענה לשעתא, אין שייך להבדיל ב"פ זא"ו, דאם עשה פעם א' חל למה יעשה שנית חל, משא"כ שבת ור"ח דצריך להזכירם בכל התפלות, מ"א וט"ו דלא כלבש וצ"ח: (טו) לא עלתה לו. דמכאן לה לאקדומי חובת שעתה ברישה, והוא גלה דעתו שהתפלל בראשונה לתשלומין, לכן צריך לחזור ולהתפלל א' לתשלומין בלא הבדלה. ודוקא שעשה במיד, אבל אם שכח מלהבדיל בראשונה יצא, דהרי לא גלה דעתו, כמ"ש בס"ק ג, מ"א. ובכ"ה א"ר הק"מ כמ"ש ואם לא הזכיר יעלה ויבוא בראשונה והזכיר בשניה דצריך לחזור וכו', הני דגלה דעתו שהראשונה היתה לתשלומין, ומסתמא בזה שלא הזכיר הבדלה או יעלה ויבוא בראשונה אמרין דכנה גלה דעתו, אבל אם אמר בפרוש שבשניה נתכונן לשם תשלומין רק ששכח בראשונה הבדלה או ר"ח, אף שהזכיר הבדלה או ר"ח בשניה יצא, וכ"כ ט"ז ופרי"ח ע"ש: (טז) שמים. יש בזה מחלוקת. התוספות בשם ר"י ס"ל

משנה ברורה

שסוכרים דאין צריך להזכיר בשניה של ראש-החדש. מי שלא התפלל ערבית בראש-החדש, והתפלל שחרית שמים ולא הזכיר בשניה "יעלה ויבוא", (מח) אין צריך לחזור ולהתפלל, בין דאפילו אם היה מתפלל בערבית גופא ושכח אין צריך לחזור, אם-כן לא יהיה חמיר התשלומין מאלו התפלל במונחה. וכן (מט) אם טעה ולא התפלל מנחה בראש-החדש, וראש-החדש הוא שני ימים, ומתפלל ערבית שמים והשניה הוא לתשלומין של מנחה, אפילו לא הזכיר בה ראש-החדש אין צריך לחזור, בין דאפילו בעקר התפלה דערבית אין צריך לחזור בשביל "יעלה ויבוא", כ"ל-חומר מה שהוא עקש לתשלומין⁽⁵⁷⁾: (כז) צריך לחזור. דכנה שלא הזכיר בראשונה, גלי דעתה דנתפסן בה לשם תשלומין של ערב-ראש-החדש דהני חל, וכבר מבאר בתחלת הסימן דאם הקדים התשלומין לשל חוב דלא יצא, וכמו בהבדלה בסעיף שאחר זה, על-פ"נ (נחזיר) [נחזיר] ויתפלל אותה התפלה. והני דוקא כשהתשלומין בא מחמת תפלה שאינו של ראש-החדש, דכיון שלא הזכיר "יעלה ויבוא" בראשונה גלי דעתה דצ"ל בראשונה אדעתא דתשלומין של יום חל; אבל אם היה ראש-החדש שני ימים ולא התפלל מנחה ביום ראשון של ראש-החדש, אין צריך לחזור ולהתפלל, דליכא ראיה דבשביל תשלומין התפלל אותה. עוד כתבו (ז) האחרונים, דמה שכתב הרמ"א דאם לא הזכיר בראשונה והזכיר בשניה צריך לחזור, הני מלי בסתמא, אבל אם פנן בפרוש הראשונה לשם חובה והשניה למשלמה, יצא⁽⁵⁸⁾: י (כח) ואינו מבדיל. משום דהבדלה די בפעם אחד, מה שאין כן בשבת וראש-החדש דצריך להזכירם בכל התפלות, על-פ"נ פסק בסעיף הקודם דמתפלל של שבת ושל ראש-החדש שמים: (כט) לא עלתה לו. דמכאן לה לאקדומי חובת שעתה ברישא, והוא גלה דעתו שהתפלל בראשונה לתשלומין בלא הבדלה⁽⁶⁰⁾, לכן צריך לחזור ולהתפלל אחת לתשלומין בלא הבדלה. (ל) ואם הבדיל וכו'. כל זה בסתמא⁽⁶³⁾, אבל לחיובא והשניה לתשלומין, ומה שהפך ההבדלה היה בטעות ושיגג ולא נתפסן כלל, אין צריך לחזור: (ל) ואם הבדיל וכו'. כל זה בסתמא⁽⁶³⁾, אבל אם היה בדעתו בפרוש הראשונה להשלמה, נראה דלא יצא [א"ר]: (לא) לא הבדיל וכו'. שאין חוזרין בשביל הנזכרת הבדלה בתפלה, הואיל ויכול לאמרה על הכוס, כמו שכתב בסימן רצד. (נב) ואם אחר-כך טעם קדם שהבדיל על הכוס, דקימא לן צריך לחזור ולהתפלל, מכל מקום עלתה לו תפלת התשלומין, בין דבשעה שהתפלל התשלומין שפיר היה פטור מחובת שעתא⁽⁶⁴⁾, שהרי היה כוס לפניו, רק שעל-ידי ששעם נחתב: יא (לב) במוצאי-שבת שמים. יש בזה מחלוקת: התוספות בשם ר"י סביא להו דאין צריך לחזור בשביל זה, דהא כבר התפלל שמונה-עשרה רק שמונה-עשרה בלא שבת הוי כאלו לא התפלל כלל, בין שלא עשה כדן. ועל-פ"נ הכריעו הפוסקים שיתחזר להתפלל בתורת נדבה, ואין צריך לחזור, ואם לאו הרי זה לנדבה. ועין בפרי-מגדים, דהוא הדין כל פסק פלגמא דרבנן ויתפלל בנדבה, ובתנאי שיהא ספק פלגמא ממש, לא יחיד נגד רבים ולא קטן נגד גדול, ואז דינו כמו בספק אם התפלל, לעיל בסימן קז סעיף א; ובשבת יום-טוב אין מתפלל תפלת ספק, דאין יתנה, דאין מביאין נדבה בשבת, כדלעיל בסימן קז. אם נאנס ולא התפלל במוצאי-שבת⁽⁶⁶⁾, מתפלל ביום שמי תפלות, אחת לחובה ואחת לתשלומין, ולא

שערי תשובה

(מח) פרי חדש וסו"ט אדר, ולא פקנן אבריהם, וכן הסכים הדר"ה ה"ח אף משעם אחר, עין שם: (מט) פרי חדש וסו"ט: (נ) ונדר-ה"ח: (נב) מגן אברהם ודר"ה ה"ח וסו"ט אדר, ולא פקנן אבריהם: (נב) שיערי-תשובה: (נג) פרי-מגדים: (נד)

הלכות תפילה סימן קח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כו]

קל'תקמר מה שהיה עקשו לתשלומין⁵⁷.

חיים (סופר, ס"ק יח) שודאי לא יצא, משום שתפילה של שבת בחול אינה תפילה.

[משנ"ב ס"ק לו]

כל זה בסתמא⁶³.

63) וגם אם נזכר באמצע ההבדלה שבתפילה השניה אין צריך להבדיל, כתב האורח נאמן (ס"ק כו) שאין צריך להפסיק ויכול להמשיך לאומרה.

[משנ"ב ס"ק כז]

אבל אם כן כפרש הראשונה לשם חוכה והשניה להשלמה, יצא⁵⁸.

[משנ"ב ס"ק לא]

שפיר היה פטור מחובת שעתא⁶⁴.

64) וגם באופן שאחרי תפילת התשלומין התברר לו שטעה בראשונה וצריך לחזור ולהתפלל אותה, כתב לעיל (ס"ק ט) שמ"מ יצא ידי חובת תשלומין.

[ביה"ל ד"ה ואם לא]

שקטחילין לומר "טל ומטר"⁵⁹ וכו', כל דינו הוא כמו שקתוב קאן⁶⁰ וכו', ובמשנה בירידה העסקתי לפטור⁶¹.

[משנ"ב ס"ק לב]

מה ירויה בזה התשלומין⁶⁵.

65) ובטעם דבריהם ביאר הגר"ח מברסק (על הש"ס ברכות כו, ב) שסוברים שהזכרת 'יעלה ויבוא' והזכרת שבת, הם רק חיובי הזכרה, וגם אם לא אמרם נחשב שהתפלל רק שחסירה לו הזכרה, וכיון שאת ההזכרה לא יכול להשלים ביום חול, לא יחזור להתפלל, וראה עוד מה שכתבנו להלן (ס"ק לו).

[משנ"ב ס"ק לג]

אם נאנס ולא התפלל במוצאי שבת⁶⁶.

66) ואם התפלל והבדיל בתפילה, אלא ששכח 'טל ומטר', דעת הגרש"ז אויערבך (ש"כ פנ"ח הע' כח) שיתכן שכחור להתפלל אינו צריך לחזור ולהבדיל, שכיון שמיד כשהבדיל הותר לו לעשות מלאכה, לא מסתבר שלאחר ששכח 'טל ומטר' יחזור לאיסורו. ולפי זה יש לעיין אם טעה בתפילה לפני שהבדיל, כגון שאמר בימות החמה 'מוריד הגשם' ונזכר אחרי שהבדיל, שיתכן שצריך לחזור ולהבדיל. אמנם הארחות חיים (ספינקא, ס"ק י) כתב, שאף כששכח 'מוריד הגשם' או 'המלך הקדוש' בעשרת ימי תשובה, כשחזר אין צריך להבדיל.

[משנ"ב ס"ק כט]

והוא גלה דעתו שהתפלל הראשונה לתשלומין⁶².

62) ואם התפלל בתפילת התשלומין תפילה של שבת, כתב התורת

הלכות תפלה סימן קח

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק לג]

וְכָתֵב הַקָּנָן אֶתְּכֶם בְּסִימָן רֹצֵד שֶׁלֹּא יָדַע אֶת טַעְמוֹ, עֵינַי שָׁסֵמְ (67) וכו', אֵין צָרִיךְ לומר "אִתָּה חוֹנֵנְתָּנוּ", כִּינֵן שְׁחִיב לְהַבְדִּיל (68) וכו', יֵשׁ לוֹ תַּקְנָה בְּהַבְדִּילָה, אֵין לוֹ תַּשְׁלוּמִין (69).

(67) וְשֵׁם כָּתֵב בְּבִידָה"ל (ס"א ד"ה אומרים) בביאור דעת המג"א, שנחלקו בזה האחרונים, שלדעת הפמ"ג והתוספות שבת מבדיל רק בשניה שהיא לתשלומין, ולדעת הרע"א מבדיל רק בראשונה, וכן דעת הגר"ח מבריסק (על הש"ס ברכות כו, ב), וביאר שם שהבדלה אינה מסדר תפילת ערבית של מוצאי שבת, אלא שיש דין להבדיל בתפילה הראשונה של חול. והגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פי"ד ארחות הלכה הע' 58) הביא ראיה מהירושלמי (ברכות פ"ה סוף ה"ב) כהגר"ח, וראה מה שכתבנו בביה"ל שם.

(68) ולדעה זו, גם כשחל תשעה באב במוצאי שבת, אף שיבדיל על הכוס רק במוצאי ט' באב, מ"מ אין צריך שיאמר הבדלה בתפילת שחרית.

(69) אמנם בביה"ל לקמן (סי' רצד שם) כתב במסקנת דבריו, שאם כבר הבדיל על הכוס, אינו מזכיר הבדלה לא בראשונה ולא בשניה, ואם עדיין לא הבדיל [בגון בטי' באב שחל במוצאי שבת], צריך להבדיל רק בתפילה השניה שהיא לתשלומין, ועדיין צריך להבדיל על הכוס.

[משנב ס"ק לז]

וְכָסֵפֶר צִלְיָה חֶלֶק עַל זֶה הַדִּין הַשְּׁנִי (70) וכו', וְעֵינַי בְּמַחְצִית־הַשֶּׁקֶל וְקָנָן גְּבוּרִים (71).

(70) שכתב שאינו חוזר ומתפלל, שהרי יום טוב שני הוא מספק, וכשמתפלל בו תפילת יום טוב מתברר שהיום הראשון היה חול, ואם כן התפלל כדוגן ואינו צריך להשלים.

(71) שסוברים שיכול להשלים ביום טוב שני [וכדעת המג"א], שכיון שתקנו להתפלל בשני הימים תפילת יום טוב, יכול להשלים את ההוכרה של יום טוב הראשון.

[משנב ס"ק לו]

וְנִזְכָּר אַחֵר שֶׁשֶׁשֶׁקֶה (72) וכו', כִּינֵן דְּאֵינוּ מוֹעִיל כְּלָמֶם (73) וכו', וְעֵינַי בְּבִאור הַלְכָה (74).

(72) וכן אם שכח 'עלה ויבוא' במנחה של הושענא רבא, כתב הבן איש חי (שנה א' פ' משפטים אות טו) שבלילה לא יחזור להתפלל, שהרי בשמיני עצרת לא יזכיר חג הסוכות.

(73) ואם לא אמר 'טל ומטר' במנחה של ערב שבת, כתב הגר"ח מבריסק (על הש"ס ברכות כו, ב) שחייב בליל שבת לחזור ולהתפלל, שמאחר שלא אמר 'טל ומטר' והוא מסדר התפילה, נחשב כאילו לא התפלל, כיון ששינה ממטבע שטבעו חכמים. והוסיף, שאינו דומה לשכח 'עלה ויבוא' שהוא רק חיוב הזכרה, ולכן אם לא אמרו, לא נחשב כאילו לא התפלל. מאידך, בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' נד) כתב וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ארחות הלכה הע' 82) שדינו של מי ששכח 'טל ומטר' כדינו של מי ששכח 'עלה ויבוא', ולכן בשבת לא יחזור להתפלל [ויש לעיין אם יש להוכיח מדברי המשנ"ב לעיל (ס"ק לה) כדעתם, שכתב שחזור על 'טל ומטר' בגלל שמרויח בחזרתו, ולכאורה בלאו הכי צריך לחזור שהרי נחשב כאילו לא התפלל].

ואם התפלל בראש חודש ושכח 'עלה ויבוא' וכשחזר שכח 'טל ומטר', כתבו בשו"ת הר צבי (שם) והגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' טו) שדינו תלוי במחלוקת הנ"ל, שאם נחשב כהתפלל רק שחזרה לו הזכרה, לא יחזור ויתפלל פעם שלישית, אבל אם נחשב כאילו לא התפלל, יחזור ויתפלל פעם שלישית.

(74) שכתב לעיל (ס"ט ד"ה ואם), שלדעת הדרך החיים יחזור להתפלל ויתנה שאם אינו חייב בה תהיה לתשלומין, וסיים דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד.

[משנב ס"ק לז]

או שְׁהוֹסִיף שֶׁל שֶׁכֶת יוֹם־טוֹב בָּחַל וְכֵהָא גְּוָנָא (75) וכן אם אמר 'על הניסים' בזמנו, אך לא במקומו, כגון שאמרו קודם 'ותחזינה', כתב בשעה"צ לקמן (סי' תרפב ס"ק ב) שאם השלים תפילתו אין צריך לחזור, שלא נחשב הפסק מה שאמרו חוץ למקומו.

[משנב ס"ק לח]

וְכָשֶׁלֶשׁ רֵאשֻׁנוֹת וְאַחֲרֵנוֹת חוֹזֵר לְתַחֲלַת הַשָּׁלֶשׁ (76) וכו', שֶׁהוּא שֶׁקָרַח מְחַלְטֵט (77) וכו', וְלֹא אָמַר "וְכָתֵבנוּ" (78) וכו', וְזֶה שֶׁיֵּד בָּקָל הַשָּׁנָה (79) וכו', מְקַל מְקוֹם קְשׁוּחַ לֹא הָיָה (80).

(76) ואם עומד באמצע אחת מברכות אלו, כתב לעיל (סי' קד ס"ק בא) שחוזר רק לתחילת אותה ברכה, והחז"א (או"ח סי' יח ס"ק ג) כתב שכיון שנחשב להפסק, גם כשנזכר באמצע הברכה צריך לחזור לתחילת השלש ברכות, ובביה"ל לקמן (סי' קיד ס"ד ד"ה וחזור) כתב שלדעת הגר"א אם אמר 'מוריד הגשם' בימות החמה, גם אם לא סיים את הברכה יחזור לראש התפילה, ולא כמו שכתב השו"ע שם שיחזור רק לראש הברכה. ובברכות האמצעיות, כתב לעיל (סי' קד ס"ק יח ו-כה) שאם הפסיק באמצע הברכה, יפסיק מיד ויחזור לתחילת הברכה, ואם הפסיק בין ברכה לברכה ימשיך בתפילתו.

(77) ובתפילת מוסף של חול המועד, אם טעה ובמקום לומר 'זביום' השני, אמר 'זביום השלישי' וכו', כתב לקמן (סי' תפח ס"ק יג) שאם לא סיים את הברכה יתחיל שנית מפסוקי הקרבנות, ואם סיים את הברכה אין צריך לחזור. ומה שאין צריך לחזור לתחילת הברכה, ביאר הביכורי יעקב (סי' תרנט ס"ק א) שהוא משום שכל אמירת הפסוקים היא רק מנהג, שהרי יצא ידי חובה אפילו יאמר רק "את מוסף יום הזה געשה וגקריב לפניך וכו'".

וכן מי שאמר 'על הניסים' במשך ימות השנה, שהוא שקר מוחלט, דינו כהפסיק בשיחה באמצע התפילה. אולם אם אמר 'על הניסים' במנחה של ערב חנוכה, כתב המקור חיים (סי' ב) שיתכן שנחשב 'בזמן הזה'. וכן אם נמשך תפילת מנחה של יום ח' של חנוכה לתוך הלילה, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדו"ת סי' תרפב) שיכול לומר 'על הניסים', כיון שגם אז היה הנס. ואם בן עיר אמר 'על הניסים' בט"ו אדר, כתב לקמן (סי' תרצג ס"ק ו) שאין צריך לחזור, שמ"מ יש לכך קצת שייכות בימים אלו, וכן אם אמר 'על הניסים' בפורים קטן, כתב לקמן (סי' תרצז ס"ק א) שאין צריך לחזור. וכן בפורים המשולש, שהדין הוא שהמקומות המוקפים אומרים 'על הניסים' בט"ו אדר, אם אמר 'על הניסים' ביום שישי [נ"ד אדר], כתב לקמן (סי' תרפב ס"ק יז) שאין צריך לחזור.

(78) ואם אמר במשך השנה 'המלך המשפט', כתב לקמן (סי' קיח ס"ק א) שיצא, וכן אם אמר במשך השנה 'המלך הקדוש', כתבו החיי אדם (כלל כד ס"י) והקצו"ש (סי' קבט ס"ג) שיצא ידי חובה, והשערי תשובה לקמן (סי' קיח ס"ק א) כתב שכן הסכימו רוב האחרונים.

(79) וכן אם אמר 'נחם' במשך השנה, כתבו המקור חיים (סי' ב) ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' נד) שאינו חוזר, ששייך 'נחם' גם בכל השנה. (80) ובמקום שהדין הוא שאינו צריך לחזור, וכבר סיים את הברכה, כתב השו"ע לקמן (סי' רצד סעיפים ד-ה) ובמשנ"ב שם ס"ק ט) שאם חוזר נחשב להפסק בתפילה.

[שעה"צ ס"ק ס]

וְצָרִיךְ עֵינַי בְּקִנְיָתוֹ (81).

(81) ובביאור דעת הגר"א, כתב החז"א (או"ח סי' יח ס"ק יג) שלדוכרי מאורע באמצע הברכה חמור משיחה, שכיון שכללו בתוך הברכה הפסיד את מטבע הברכה, וכן משמע בביה"ל לקמן (סי' קיד ס"ד ד"ה ואם) שאף לדעת הגר"א אם מזכיר דבר שמקלקל חמור משיחה באמצע שמונה עשרה, ובביאור הגרי"א לקמן (סי' רסח ס"ז) משמע שנקט כדעת השו"ע בסי' קח, וצ"ב.

יום ב' י"ח אדר ב' חשע"ד

באר הגולה קלז

נ א"ח בשם רבנו יונה

בה דבר. (לד) והוא הדין אם לא הזכיר (לה) 'יעלה ויבוא' במנחה (לו) של (יז) ראש-חודש:
לב *הטועה ומזכיר מארע שאר (יח) זמנים בתפלה (לו) שלא בזמנה (לה) לא הוי הפסקה. הגה מיהו, אם נזכר ששעה פוסק אפילו באמצע התפלה (א"ז מסכת ברכות):

שערי תשובה

שלא שאל מטר אף נדי תשלומין לא נצא, הבא מורה ע"ש: [ז] ר"ח. עכ"ט. וכתב בר"י בשם מהר"י פראג' ומהר"י זי"ן בתשובה כ"י: מי שלא התפלל מנחה ביום שלפני שאלת טל ומטר ומתפלל ערבית שמים ישאל מטר בשניהם, ובדעבד אם לא שאל מטר בתשלומין נצא ע"ש, והוא בדברי הכנה"ג ופרי"ח שהביא הב"ח"ט, ואמנם אין כן דעת מג"א שהביא בעצמו לעיל ס"ק יב לענין אם משלים בשחרית דר"ח תפלת ערבית שלפניו. וענין כש"ש בשם מאמרמרדכי ד"ש לחזר ולהתפלל בתורת נדבה. ענין שם. וכתב בש"ע: מי ששעה בתפלת מנחה שלפני יום שאלת מטר ושאל, שמן הדין צריך לחזר ולהתפלל נאמס ולא חזר, ובליקלה חלה השאלה, תפלה ערבית ב', רק תפלה השניה בתורת נדבה. ומ"ש בשם המג"א ואם בליקלה ג"כ ר"ח כו', עין בספר בנין אריאל ח"ב דף כד שכתב עליו, בין דב' ימים ר"ח מספיק א"כ סתרי אהר"י ע"ש, ומח"ב מושב דברי המג"א, תדא, דלא מספיק, והביא מתשובת ר"י ו"ל, ועוד דאפילו מספיק אין כאן סתירה עקשו ע"ש, והביאו בש"ע ע"ש. וכתב מח"ב בשם שו"ת וכו' אמת: אם שבת לתפלה ברי"ח במנחה וקנה ר"ח בע"ש יום אחד ונזכר אחר שששעה, לא תפלה תפלת התשלומין, והטעם, כיון דאוקמה תפלה אין להתפלל רק בנדבה ואין תפלה נדבה בשבת ע"ש וענין ל' ל' ס"ק ח' מ"ש בשם גיגול מרובה ומ"ש שם:

ולא התפלל מנחה, בשבת תפלות, אם בתפלת התשלומין שבת ולא הזכיר יעלה ויבוא אין מתחזין אותו ע"ש: (יח) זמנים. זה למד בב"י מדמורגין דאם הבדיל בשתייהן נצא ע"ש. וט"ו הקשה עליו דל"ד, דהתם נצא ונא וכן הבדלה היא בעת הדין רק שעה אחת הבדיל שנית ללא צורך, משא"כ במידע שאין לו שבתות וזמן תפלה כגון שאומר בימות החל מה ששנה לפסח, אין לך הפסק גדול מזה, וצ"ע פסק זה עכ"ל. וכן בתשובת הלק"ט ח"א סי' דס חולק ע"ז ופסק דמתחזין אותו ע"ש. ואפשר לומר דאין בתפלת התשלומין, כיון כי שלא התפלל מנחה ברי"ח או בשבת או בשאר מועדים שמתפלל ערבית שמים, בענין זה קאמר דאם הזכיר בתפלה של תשלום ר"ח או שבת או מארע שאר מועדים, כיון דתפלה זו באה לתשלומין היום שעבר, אם הזכיר לא הוי הפסק, דהאחרון וענין בשכנה"ג:

באר הגולה

* הטועה ומזכיר מארע וכו' לא הוי הפסקה. עין במשנה בירוח במה שכתבנו בשם האחרונים. ומכל מקום לענין תפלת התשלומין, כיון כי שלא התפלל מנחה בראש-חודש או בשבת או בשאר מועדים שמתפלל ערבית שמים, והזכיר בתפלה של תשלום ראש-חודש או שבת או מארע שאר מועדים, כיון דתפלה זו באה לתשלום היום שעבר, הסכימו הרבה אחרונים דלא הוי הפסק:

הזכיר וכו' (לד) והוא הדין אם וכו'. רוצה לומר, שכן גם-כן להתפלל בערבית תפלה שניה להשלמה, ובתורת נדבה, והניו גס"ן מטעם הנ"ל, מפני שאינו מר"ח פלוג בתפלה זו, שהיה "יעלה ויבוא" לא יאמר עקשו ששכר עבר ראש-חודש, ותפלת שמונה-עשרה כבר התפלל; אבל אם בליקלה גס"ן ראש-חודש, לכלי עלמא תפלה, דהא נר"ח שיאמר "יעלה ויבוא", כן כתב המגן-אברהם, והסכימו עמו (נד) האחרונים. עוד כתב המגן-אברהם, דהוא הדין בליקלה יום-טוב שני, ורוצה לומר: אם התפלל של חל במנחה של יום-טוב ראשון, צריך להתפלל בליקלה להשלמה לכלי עלמא, דהא נר"ח שיאמר "יעלה ויבוא", וכתב עליו של חל במנחה של יום-טוב ראשון, וצ"ע עקבא איגו. וענין במחצית-השקל ומגן-אברהם (לד) "יעלה ויבוא". בדיוקא נקט "יעלה ויבוא", (נד) דאם שכתב "טל ומטר" או "משיב הרוח" בשבת וראש-חודש במנחה, (נו) או ששכר שאר דבר המצריכו לחזר ולהתפלל, לכלי עלמא תפלה בערב שמים, דהא נר"ח זה בתפלת התשלומין: (לו) של ראש-חודש. אם חל ראש-חודש בערב שבת וקנה ראש-חודש רק יום אחד, ושבת במנחה לתפלה של ראש-חודש ונזכר אחר שששעה (מז) אין להשלים כלל בליקלה שבת, כיון דאינו מועיל כלום (מז), ורק שכתב במנחה בנדבה, ואין מתפלל תפלת נדבה בשבת. (מח) אם לא התפלל שחרית ביום ראשון של פסח וכיום שמיני-עצרת, כשמשלים במנחה ותפלה תפלות שוות; ואם טעה בתשלומין ותפלה כמו שהיתה ראויה להתפלל בשחרית, אינו חוזר. וכן אם לא התפלל מנחה ביום שלפני יום שמתחילין לומר "טל ומטר" ומתפלל ערבית שמים, ישאל מטר בשניהם; ובדעבד אם לא שאל בשל תשלומין נצא, וענין בבאר הגולה (לז) שלא בזמנה. כיון (מט) שהזכיר "יעלה ויבוא" שלא בראש-חודש וחלו של מועד, או שהוסיף של שבת ויום-טוב בחל וקנהא גנא (מט), ונזכר לאחר שגמר התפלה או כל התפלה: (לח) לא הוי הפסקה. שהיה צריך על-ידי זה לחזר לראש או לתחלת התפלה שהפסיק בה. ורב (ס) האחרונים חולקים על פסק זה וסבירא להו דלא צריך זה מאם הפסיק בשיחה באמצע התפלה, דפסק השלחן-ערוך לעיל בסימן קד סעיף ו' שצריך לחזר לתחלת תפלה, ובקשלו ראשונות ואחרונות חזר לתחלת השלש (מט), וענין לעיל שם שבאנו כל פסטי דיני השיחה: גם בדרך-הסיום ובחזרה-אדם סתמו לדינא כמותם. וענין בדרך-הסיום שהוסיף עוד וכתב, דהני מלי אם הזכיר דבר שאין שיה לאותו היום, כגון שאומר וכו' וכתבנו וכו', דאין זמן בתיבה היום, או שאמר "יעלה ויבוא" עד לאחר "יום ראש חודש הנה", שהוא שקר מוחלט (מט), שהיום אינו ראש-חודש, על-כן דינו כשם באמצע תפלה וכו'. אבל אם לא אמר שקר, כגון שאמר "יזכרנו לחיים" ולא אמר "יזכרנו לחיים" (מט), או הבדלה ב"חזון הדעת", שמוזכר מה שחזן לו השם יתברך לב לביתו ולהבדיל, וזה שיה בכל השנה (מט) לתת תודה להשם יתברך שחלק לו לב לבין ומדע לידע, או שאמר "יעלה ויבוא" עד "ביום ראש חודש הנה", דלא הוי שקר, רק כמוסוף בתפלתו, ואף שאסור להוסיף בשלש ראשונות ואחרונות, מכל מקום כשחל לא הוי (מט), עד כאן לשונו. וענין בחזרה-אדם כלל כה שכתב: בין לענין שיחה בשוגג בתפלה ובין לענין שהזכיר דבר שלא בזמנו, בדעבד אם לא חזר לתחלת התפלה, כיון שסיום התפלה, אף שהוסיף בה דבר שלא כענינו, אינו ראוי לחזר, וכל-שכן אם כבר השלים תפלתו, ענין שם טעמו בנשמת-אדם:

שער הציון

(נד) העל"ח והפחצית-השקל ודרך-הסיום והחזרה-אדם, ולא בבנין-אריאל: (מח) מגן-אברהם: (נו) פשוט: (מז) שרי-תשובה: (מח) חז"אדם ומגן-אברהם: (מט) לברש ועלת-תמיד: (ס) נקטת הגדולה ועלת-תמיד ופרי חדש וכלכות קטנות וזכרון וזכרון. והנה לענין שיחה סבירא לה להקריא לעיל בסימן קד פרש"א, על-דרך דסבירא לה דהו גרע משיחה, או דהשיב על השלחן-ערוך בזה דעת השלחן-ערוך לעיל בסימן קד אבל לא לטעמה, וצריך עיון בכונתו (ס): (סא) וכן מוכח מ"ז לחד סבא, ענין שם:

